

Uit de longlist heeft de jury van de Europese Literatuurprijs 2016, bestaande uit Jan Postma, Wieke Rommers, Elly Schippers en Erwin K. de Vries, onder voorzitterschap van Margot Dijkgraaf, de volgende shortlist geselecteerd:

Michel Houellebecq: *Onderworpen*, vertaald uit het Frans door Martin de Haan

In zijn recentste, zoals altijd door Martin de Haan voortreffelijk vertaalde roman, neemt Frankrijks beroemdste en meest omstreden auteur wederom zijn vaderland op de korrel. Hij stelt zich voor dat Frankrijk een islamitisch land is geworden. Na twee termijnen Hollande zijn, in 2022, de presidentsverkiezingen die gingen tussen Marine Le Pen en de leider van de Moslimbroederschap, door de laatste gewonnen. De verkiezingen werden verstoord door bloedige terroristische aanslagen, het leger moest worden ingezet, een burgeroorlog dreigde. Vervolgens keerde de rust terug.

De politieke what if-toekomstfabel wordt door Houellebecq verteld vanuit het perspectief van François, een vierenveertigjarige Huysmansspecialist en docent aan de Sorbonne. Het is een hoofdpersoon die we vaker tegenkomen in het universum Houellebecq: een weinig ambitieuze, cultuurpessimistische, treurige eenling wanhopig op zoek naar liefde. Aan de hand van de gebeurtenissen in zijn leven schetst de auteur ironisch en met zwarte humor hoe Frankrijk in een mum van tijd verandert. De werkloosheid verdwijnt, omdat bijna geen vrouw meer werkt. De hoogleraren van de Sorbonne moeten zich tot de islam bekeren of vertrekken. De oplossing van François' dilemma – word ik moslim of niet – lijkt voor de hand te liggen als hem prettige huwelijkskandidaten worden aangeboden.

Schokkend is de gelaten manier waarop Frankrijk zich schikt naar zijn nieuwe politieke en religieuze machthebbers. Het is Houellebecq weer gelukt: hij laat een indringend beeld op ons netvlies achter en stelt actuele vragen die nog lang na het lezen van de roman in ons hoofd blijven ronddolen.

Tommi Kinnunen: *Waar vier wegen samenkomen*, vertaald uit het Fins door Sophie Kuiper

Waar vier wegen samenkomen is een prachtig geschreven en vertaalde, mooi gecomponeerde familiegeschiedenis die de hele twintigste eeuw bestrijkt. De Finse auteur laat ons kennismaken met een kleine dorpsgemeenschap in het hoge noorden van zijn geboorteland. De titel verwijst naar een kruispunt waaraan het zelfgebouwde, allengs uitdijende huis van Maria staat, een hardwerkende vroedvrouw. In de loop der tijd betrekken steeds meer familieleden het huis. Tegelijkertijd leven ze meer langs elkaar heen dan met

elkaar. Kinnunen kiest voor sterke vrouwen: Maria is geëmancipeerd en eigenzinnig, ook haar dochter Lahja, in veel opzichten het tegendeel van haar moeder, maakt haar eigen keuzes. Op latere leeftijd nemen ook haar zoon en schoondochter hun intrek in het huis. Prachtig schetst Kinnunen hoe Lahja's echtgenoot worstelt met zijn verborgen homoseksualiteit, een geaardheid die in die tijd en die contreien als een ziekte en een zonde wordt beschouwd.

Kinnunen beschrijft dit alles met weinig woorden en maakt telkens een sprong in de tijd, waardoor hij veel overlaat aan de verbeelding van de lezer. Bijzonder fraai is zijn beschrijving van het huis door de tijd heen. Het is aanvankelijk de trots van de eigenares, maar wordt gaandeweg een soort gevangenis - symbool voor de beklemmende, bekrompen wereld waaruit de bewoners zouden willen ontsnappen.

Andrus Kivirähk: *De man die de taal van de slangen sprak*, vertaald uit het Estisch door Jesse Niemeijer

Uit Estland komt deze roman die je zou kunnen karakteriseren als een coming-of-age-fabel gesitueerd in het middeleeuwse Noord-Europa, een sprookje over de laatste man die nog met dieren kon praten. Het opvallendst aan dit boek is zijn absurdisme, dat fraai overeind blijft in de vertaling. Kivirähk balanceert voortdurend op de dunne lijn die het onmiskenbaar grappige van het tragische scheidt.

Toch slaagt hij erin een romanwerkelijkheid te scheppen die zich met geen ander laat vergelijken: er zijn beren die vrouwen verleiden, doodgewaande grootvaders die vliegen met behulp van vleugels gemaakt van de botten van vermoorde ridders, woudmensen die vredig samen met adders een winterslaap houden.

Binnen Kivirähks fantasiewereld gaat het ondertussen over de komst van het christendom naar de verre uithoeken van Europa, over de tijd die onherroepelijk voortschrijdt en de vraag wat daarbij allemaal verloren gaat. Op welke manieren liegen we onszelf voor omdat we de mogelijkheid dat het universum betekenisloos is niet onder ogen durven zien?

Katja Petrowskaja: *Misschien Esther*, vertaald door Wil Hansen

De vertelster van de in Kiev geboren Katja Petrowskaja reist in deze roman door Oost-Europa op zoek naar de geschiedenis van haar familie, op zoek naar haar joodse wortels. De speurtocht begint in Berlijn en leidt naar tsaristisch Rusland, Stalins Sovjet-Unie, naar Polen, Auschwitz en Warschau.

En passant vult de schrijfster de onvermijdelijke lege plekken op met haar verbeelding. Ze doet als haar moeder, een lerares geschiedenis, die al veertig jaar op dezelfde school werkt: ze probeert de geschiedenis van die school te reconstrueren 'hoewel ik eerder zou zeggen dat mijn moeder de geschiedenis van die school nieuw verzint'. Het is immers onmogelijk te achterhalen wat er daar en toen écht is gebeurd. Nooit zal de vertelster met zekerheid kunnen vaststellen, wie er tot haar familie behoort en wat er van hen is geworden.

Petrowskaja's boek is een ingenieus en schitterend vertaald mozaïek van taal en compositie. De auteur hanteert vele literaire registers, van een poëtische stijl tot heldere beschrijvingen. Ze slaagt erin op een heel persoonlijke manier de catastrofes van de twintigste eeuw inzichtelijk en invoelbaar te maken.

Sandro Veronesi: Zeldzame aarden, uit het Italiaans vertaald door Rob Gerritsen

De grond onder Pietro Palladino's voeten valt weg als in een tijdsspanne van 24 uur blijkt dat niets in zijn leven is wat het leek te zijn. Van veel dingen in zijn directe omgeving blijkt hij geen weet te hebben. Zijn zakenpartner blijkt een fraudeur, die hem achterlaat met een louche erfenis. Hij neemt een van diens taken over, rijdt daarbij te hard, verliest zijn rijbewijs en laat zich in de luren leggen door een verleidelijke vrouw. Hij denkt na over zijn eerste vrouw die is gestorven, over zijn vriendin met wie hij niet verder kan. Zijn dochter blijkt al jaren wanen en wensen te hebben waarvan hij geen idee had.

Alles in zijn leven staat, kortom, ineens op losse schroeven. Pietro moet alles herzien, zijn leven opnieuw uitvinden, een nieuwe plek vinden, een nieuw bestaan creëren.

Dat alles verwoordt Veronesi ongelofelijk geestig, vaak in een monologue intérieur waardoor we in de geest van de hoofdpersoon duiken en zijn verwarring zien, zijn wanhoop, zijn verbijstering over wat hem overkomt. Kronkelende lange zinnen, afspiegeling van zijn innerlijke paniek en zijn plotse dilemma's, wisselt Veronesi – en met hem zijn vertaler Rob Gerritsen – af met puntige dialogen en passages waarin het verhaal vaart krijgt.

Ieder personage in deze rijke en filmische roman heeft zijn eigen verhaal, zijn eigen waarheid. Prachtig laat Veronesi zien hoe die onzichtbaar, onaantastbaar, naast elkaar bestaan.

***